DOI: 10.15330/ukrst.19.93-102
УДК 821.456–937

ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ МИКОЛИ ЄВШАНА (На матеріалі статті П. Петренка «Естетичне «вірую» М. Євшана»)*

Степан ХОРОБ
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української літератури
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
(Україна, Івано-Франківськ).
E-mail: kaf.lit@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-7791-9643

Мета. *У статті зроблено спробу систематизувати погляди Миколи Євшана на природу і функціонування літературної критики, її методологічні засновки та естетичне завдання, що випливають із дослідження Павла Петренка «Естетичне «вірую» Миколи Євшана», надрукованого в третьому, останньому випуску збірника «МУР» (Мистецького Українського Руху) 1947 р. (Авгсбург, Німеччина). Крізь призму еміграційного вченого-літературознавця оприявлені нові підходи Миколи Євшана до аналізу художніх явищ, виявлено ефективність його літературно-критичної діяльності з метою розкрити домінуючі концепти його творчості.* ***Дослідницька методика.*** *Для вивчення задекларованої проблеми у статті використані герменевтична та інтерпретаційна методи, що дало змогу проаналізувати погляди і підходи Миколи Євшана в оцінці літературних явищ, здійснити їх систематику, а також осмислити його естетичні концепції в літературно-критичній спадщині, зроблені свого часу дослідниками з української діаспори, зокрема в рецепції малознаного літературознавця Павла Петренка.* ***Результати.*** *У статті доведено, що літературно-критична творчість Миколи Євшана органічно вбирала в себе як нові теоретичні приписи словесного мистецтва, так і яскраві явища історико-літературного характеру, здебільшого ті, що були позначені ідеями західноєвропейського модернізму. На багатому літературно-художньому матеріалі як з українського, так і зарубіжного письменства аргументовано низку положень літературно-критичного і методологічного спрямування у творчості Миколи Євшана.* ***Наукова новизна.*** *Систематизовано погляди Миколи Євшана як критика не лише на розвиток творчості одного чи ряду українських письменників, а й літературного процесу перших десятиліть XX століття; визначено його провідні методи у дослідженні явищ художньої літератури; окреслено функціональний аспект його критичних рефлексій; вперше*

* Уперше стаття надрукована в «Галицько-Буковинському хронографі» (Чернівці, 1997. Вип.1. С. 162–165); тут подається як доповнена.

проаналізовано в світлі літературно-критичної діяльності Миколи Євшана досі не знану статтю літературознавця з української еміграції Павла Петренка. ***Практичне значення.*** *Стаття може бути використана для подальшого вивчення літературно-критичної творчості Миколи Євшана, українського літературно-художнього процесу перших десятиліть XX століття, літературознавства української діаспори. Наукові результати дослідження можуть лягти в основу написання магістерських і дисертаційних проектів, а також монографій про розвиток української критики та її представників в Україні і в діаспорі.*

Ключові слова: *методологічні засади, Микола Євшан, літературна критика, естетичні концепції, українське літературознавство еміграції, Павло Петренко.*

Обґрунтування й формулювання проблеми дослідження Про творчість відомого українського критика початку XX ст. Миколи Євшана (Федюшка) (1890–1919) впродовж останнього часу появилося немало цікавих літературознавчих розвідок, що повертають для сьогоднішнього покоління донедавна майже незнане широкому читацькому загалу ім'я[*]. Ще одним штрихом до біографії цієї неординарної літературної особистості, безумовно, стане стаття Павла Петренка «Естетичне «вірую» Миколи Євшана». П. Петренко – дослідник історії української літератури і критики, який змушений був після Другої світової війни перебувати в еміграції, надрукував її в одному з випусків (а їх було всього три) рідкісного збірника «МУРу» (Мистецький Український Рух), що виходив з 1945 року по 1947 рік у Мюнхені-Авґсбурзі (Німеччина).

Водночас дослідження цікаве не тільки тим, що розкриває призабуті сторінки нашого національно-духовного життя, а ще й тим, що воно спонукає до потреби розглядати поставлену в статті проблему взаємин поколінь не на рівні лише особистісному, суто індивідуальному (навіть якими б складними й неодновимірними були вони, скажімо, між Франком та Євшаном), а в значно ширшому аспекті – в естетичному вимірі літературного процесу загалом. Бо і тоді, на початку XX ст., у час поширення в українській літературі ідей західноєвропейського модернізму, і в 20–30-х роках, коли точилися жваві, нерідко непримиренні літературознавчі дискусії про подальші шляхи розвитку нашого письменства, і в післявоєнний період, коли художники слова українського зарубіжжя без будь-якого зважання на авторитети відверто й пристрасно полемізували над питанням розвою нашої літератури в умовах еміграції, і в 60-х роках, коли безкомпромісно обговорювалися принципи і концепції поетів-новаторів, зрештою, і в наш час, коли тривають гострі суперечки між авангардистами і традиціоналістами, між реалістами й постмодерністами, – названа проб-

[*] Див., наприклад: І. Гришин-Грищук «Лебедине слово Миколи Євшана». Січ. 1993. № 9; М. Ільницький «Творчість – це свобода духу». Дзвін. 1994. № 2–3; його ж «Лицар критичних турнірів». Січ. 1995. № 7; Д. Юсип «Микола Євшан». Вінниця, 1994; М. Гнатюк «Критик, що поміняв перо на зброю». Львів, 1995; Н. Шумило «Микола Євшан». Микола Євшан. Критика. Літературознавство. Естетика. Київ, 1998. С. 3–11.

лема аж ніяк не вичерпується конкретною літературною ситуацією, а має всезагальне теоретико-історичне значення [4, 317–318].

Виклад основного матеріалу. Поштовхом до написання Павлом Петренком статті «Естетичне «вірую» Миколи Євшана» став вихід у світ збірника літературно-критичних праць Євшана «Під прапором мистецтва», що його можна вважати за декларацію модерністів. «Книжка ця тоном своїм різко випадала з усього, що виходило тоді окремими виданнями в царині української літературної критики» [3, 166][*] – пише діаспорний літературознавець. Тож зрозуміла річ, що критика та зустріла її вороже. Вже в ближчому числі «Літературно-Наукового Вісника», де, до речі, співробітничав і Євшан, зауважує П. Петренко, з'явилась стаття В. Дорошенка, в якій автор, стоячи на позиціях соціологічної методи, різко виступав проти молодого критика, вважаючи його «приклонником штуки для штуки, жерцем естетичної культури» (ЛНВ, 1911, I, 201). Євшанові закидається те, що «він говорить про приїзд геніїв, про високу людину, а не про людство, говорить про естетичну культуру, але не означує виразно соціальних обставин сеї краси й естетики» [3, 166].

А в уміщеній там же рецензії на «Молоду Україну» І. Франка, В. Дорошенко, не називаючи прізвища Євшана, так прозоро натякає на нього: «… Як на часі передрук сих свіжих юнацьких речей (хворого, старого Франка! – *П. П.*). Як на часі саме тепер, коли наші наймолодші критики тягнуть нас «поза обруб життя», намагаються вговорити нас покинути боротьбу за своє право на бенкеті життя і зайнятися більш спасенним і очевидно безпечним ділом самодосконалення та оглядання святості!» (226). Павло Петренко цілком мотивовано обґрунтовує відповіді на такі зауваження критика: «На закиди ці Євшан відповів статтею «Суспільний і артистичний елемент в творчості» (ЛВН, 1911, 111). А в статті цій він пише: «з усіх сил я буду протестувати проти того фальшування моїх думок, яке подають мої критики. Нехай всі вони будуть соціалістами та партійними воїнами, нехай судять як хочуть, але наперед научаться на один момент знайтися в мойому світі. Хай до кінця навчаться читати чужі твори, то й будуть правдиво їх передавати. А так се все фальш. А ні до одної думки, які викладають вони як мої власні, я не можу признатися. Це карикатури, думки обезцінені і збаналізовані перед тим, як мали стати аргументами, предметами спору» [3, 167].

Відтак, нагадує він опонентам, треба, щоб ми в «кожній думці брали під увагу не так її саму, як рацію її існування (підкреслення П. Петренка. – *С. Х.*) відрізняли поодинокі її моменти. За кождою думкою і за кождим твором криється перше всього чоловік: і треба вичути всі удари його серця, пульсування крови в його жилах, зміряти його температуру. Поза твором кождим єсть менше чи більше сильна струя ліризму, сердечності та чуття, які всі треба побачити, відкрити. Тільки з ними думка має дійсну силу, стає дійсно правдивою» (548). Справді, твори Євшанові, як рідко які

[*] Покликання подається за статтею П. Петренка «Естетичне «вірую» Миколи Євшана. Галицько-Буковинський хронограф. Чернівці, 1997. Вип. І. С. 166–174.

праці українських критиків того часу, вимагають читання до кінця, рефлексування над «рацією існування» всієї концепції критика. Інакше – «Під прапором мистецтва» та інші видання талановитого критика видаватимуться нам, як видавалися вони й Дорошенкові, «справжньою вавилонською вежею» [3, 167], зауважує П. Петренко.

Тут доречно окреслити літературознавчу концепцію Євшана як критика щодо проблеми, яка є наскрізною у статті діаспорного літературознавця. З іншого боку, це сприятиме розумінню і самого матеріалу «Естетичне «вірую» Миколи Євшана». Отож, за Євшаном, головний закон мистецтва – боротьба поколінь. Це основа літературного руху, а відтак і поступу. На думку критика, якщо синтезувати всі його з цього питання виступи, в українській літературі ще не було справжньої боротьби поколінь. У ній панує стагнація і задуха творчої атмосфери. Минуле XIX ст. пройшло під владою декларованого зовні «українофільства». По суті, всі попередні покоління продовжували один одного. Тільки теперішнє покоління («модерністів»), зазначав Євшан, повстало супроти попереднього покоління батьків, а в його (покоління) особі проти всієї традиції української літератури, всіх ліній її спадкоємності. Як підкреслював Євшан, головний зміст сучасної епохи – боротьба з етнографічно-побутовим народництвом у всіх його виявах. На його переконання, так звана «народна» література ніколи такою і не була. Він критикує українофільське вузько-тенденційне літературознавство й анахронічний (етнографічно-побутовий) театр.

Як справедливо зауважує Микола Ільницький, Миколу Євшана «можна назвати оборонцем молодого покоління письменників, які сприйняли й намагалися творчо розвивати на українському національному ґрунті естетичні принципи, що зародилися в європейських літературах кінця XIX ст., від прихильників старої школи побутового реалізму» [2, 11]. При цьому М.Євшан не був виразником якоїсь течії чи групи, її ідеологом. Послідовник французьких теоретиків мистецтва І. Тена та Ж.М. Гюйо, він мав широкий погляд на літературу. «В численних статтях, оглядах, літературних портретах, полемічних нотатках, рецензіях критик, наприклад, не тільки не заперечував зв’язку мистецтва з життям, із суспільними ідеями, а й вважав мотиви туги й розпачу в творчості тодішніх молодих письменників (О. Олеся, П. Карманського, Б. Лепкого, Г. Чупринки, М. Яцківа) породженням соціальних обставин» [2, 12].

Та все ж, заперечуючи етнографічно-побутове українофільство, Євшан не спромігся на вироблення дискурсу, цілком позбавленого «народницьких формул і риторики» (Соломія Павличко). Бо на зміну одній утилітарній естетиці «етнографічності» – він, а також «хатяни» (від часопису «Українська хата». – *С. Х.*) пропонували іншу утилітарну естетику – націоналізм. З одного боку, Євшан стверджує: «Мистецтво не може довше сповнювати роль служанки, а станути мусить самостійною силою», з іншого – «Нова культура мусить бути національна, мусить вийти з глибин народної душі, але вона не може бути українофільська». Як тільки формується аналогічна модель, неодмінно з’являється фольклорно-етнографічна риторика з усіма відповідними посутніми означеннями, на кшталт,

«велич», «всесвітність», «відродження» тощо. Загалом Євшан щодо боротьби поколінь в українській художній літературі ХХ ст. – явище далеко неодновимірне. Водночас таке, що доконечно потребує і вивчення, і популяризації. Адже чимало подібних і «нині процесів та з'яв у національному письменстві значною мірою ідентифікуються з історико-літературними, теоретичними проблемами часів Євшана» [2, 12].

Та повернемося до статті П.Петренка, основний пафос якої закладено, власне, вже в самій її назві – естетичне як категорія мистецьких і уподобань, і пошуків, і аналізи критика Миколи Євшана. Розглядаючи його збірку літературно-критичних нарисів «Під прапором мистецтва», Петренко зауважує, що така позиція літературознавця йшла від його розуміння літератури, інших видів художньої творчості як важливих духовних чинників у людському житті, у долі окремішньої людини, яка завше перебуває «у вічному пориванні до нездійсненних повнотою ідеалів, пориванні, в якому є як конечний (може кінцевий?) елемент момент трагізму». Себто саме поняття естетичного Євшан трактує як іманентну форму людського існування в певному суспільному осередді, і вважає, що мистецтво існує до тих пір, поки людина прагне до якихось світлих поривань, до того, чого вона ще не осягла, зрештою, ще не має у своєму бутті. Воно, мистецтво, створює світ, де й тільки можна спізнати ілюзію щастя: туга за ідеалом увиразнюється тут чи не найяскравіше.

Традиційна література володіла сприйняттям життя як цілого і вміла «вичаровувати» з нього поезію, зрозумілу всім; модерне ж письменство те відчуття спільноти втратило, і настав час індивідуальності, людської одиниці, що єдина здатна протистояти сірості буднів, цивілізаційній знеособленості. До речі, проблемі критик присвятив одне з перших ґрунтовних досліджень «Проблеми творчості». Стаття цікава для нас, зокрема, тим, що теоретичні положення обґрунтовуються критичним аналізом творчості тодішніх українських письменників, переважно представників молодого покоління, які об'єднувалися навколо журналу «Українська хата» та літературного угрупування «Молода Муза». «Євшан вважає, що нові течії в літературі, які приходять на зміну побутовому реалізмові, мають джерелом голоси «в тайних закутинах душі людської, якій приходиться страждати під обухом сучасності». Не маючи сили більше витримувати тягаря дійсності, митець шукає заспокоєння «поза обрубом життя», в чомусь потаємному, в сфері містики. На його думку, «та містична потреба модерної творчості [...] це, може, найкращий об'яв декадентизму...» [2, 13].

Як акцентує у своїй статті «Естетичне «вірую» Миколи Євшана» діаспорний літературознавець Павло Петренко, внутрішнє переродження людини, зміна її психології породили мистецтво, коли кожний твір «має в собі якийсь таємний наказ, якесь післанництво, якийсь поклик». Але цей поклик несумісний із тенденційністю, з програмою, яку треба формулювати, бо справжнє мистецтво такому формулюванню не піддається, воно має будити сумління кожного наодинці з собою. А для того, щоб здійснити таке завдання, митець повинен мати широку естетичну культуру» [3, 170], – робить висновок П. Петренко.

Водночас він виявляє в таких поглядах Миколи Євшана притаманну, по суті, всім більшим чи меншим його дослідженням творчості окремих митців особливість, «яка полягає в підкреслюванні трагізму як характеристичного інгредієнту внутрішнього світу творця», себто самого художника слова. «Справді, трагічне лежить в основі творчості Тараса Шевченка, у становищі Пантелеймона Куліша, у долях Івана Франка чи Лесі Українки тощо. Сповнена глибокого внутрішнього трагізму і творчість улюблених Євшаном європейських письменників Кляйста, Ленав та Красінського» [3, 169], – зауважує Павло Петренко.

Ще одна концептуальна засада критика виявляється в такій його позиції: на думку Миколи Євшана, українська література надто інертно сприймає модерні західноєвропейські художні ідеї, у творчості багатьох наших письменників не знаходимо однієї з конче потрібних засад нормального, сказати б, природного поступування літератури. Та водночас Євшан застерігає молодих українських письменників від сліпого наслідування модерного письменства Заходу, від штучного перенесення його принципів та засад на український літературно-художній ґрунт. У цьому він, власне, повторював Івана Франка, що вказував на національну специфіку української літератури, на те, що тільки природним шляхом «у ній приживається нова паросць». Євшан тут – глибокий, філософічно й естетично багатогранніший» [3, 170].

Як тонко спостерегла Наталя Шумило, він був настільки незалежною особистістю, що в конфлікті поколінь, у виробленні нових підходів до модерної літератури знайшов своє, підкреслено індивідуальне місце. Він хотів сягнути західноєвропейського погляду на мистецтво без будь-якого зовнішнього посередництва. «І, в міру опанування світовою філософією, дедалі активніше схилявся до розуміння творчості як живого духовного організму, що має невпинно розвиватися. «В своїй свободі, – писав М. Євшан, – вона (творчість. – *С. Х.*) мусить бути ще більше ненарушена, як сам чоловік. Бо коли чоловік став рабом, – тоді тільки й зродилася в ньому потреба творити нове життя, думка про найбільшу, безмежну та абсолютну свободу. Творчість в найширшому смислі стала тою мрією раба, єдиною формою повної свободи його та гармонією з самим собою» [5, 6]. Або, інакше, ця думка звучить так: творчість – це вияв внутрішньої свободи людини. Тут знову виринають уже згадувані імена Гюйо, Ніцше, Фіхте, вплив яких на М. Євшана очевидний» [5, 7].

Лейтмотивом усіх виступів М. Євшана, за спостереженнями Павла Петренка, була туга за великим, дозрілим українським мистецтвом. Справжнім класичним (зразковим) мистецтвом, яке дає не лише своїй нації естетичні вартості непереходового значення. Автор «Під прапором мистецтва» рішуче виступає проти послідовників Добролюбова та Михайловського в українській критиці. «Українофіли, – писав він, – вимагають від літератури того, чого вимагається від популярних брошур... Практичний смисл, тверезий розум в найбільше ординарних формах витіснюють і досі з життя принцип естетичний, винищуючи від нього, як від зарази, усю громадську атмосферу» («Українська Хата», 1911, 1).

Естетизм і свобода творчості в концепції Миколи Євшана йдуть органічно в його критичних рефлексіях, стверджує діаспорний літературознавець і наводить такі рядки критика: «Хто ж робить наймичку з літератури, той виключає її з життя, а, властиво кажучи, убиває життя в літературі. Наймит як свобідна людина «мусить умерти, щоб служити. Він, так би сказати, поза порогом, дійсного життя. Вій їсть на кухні» («Українська Хата», 1911, XI–XII, 563). Відтак література й мистецтво загалом є не тільки надзвичайно важливий вияв духовного життя нації, а й чинник формування національної душі. Треба тільки, щоб мистецька література «стала на свій шлях», «знайшла собі опору в самій собі», тобто, щоб митці виконували свою місію засобами властивими мистецтву. «Хай мистецтво буде мистецтвом, краса – красою, то й уся їх роля в житті буде сповнена. Мистецтво є самоціль, хоч ґрунт, на якому виростає мистецтво, – це очевидно життя» [3, 170], – цитує П. Петренко.

Як аргументацію цієї концепції діаспорний літературознавець наводить такі рядки критика: «Той, хто вимагає від поета, щоб поет подавав у віршованій формі важливі політичні гасла, збиває його з головної магістралі мистецтва на плиткі стежечки ужиткового мистецтва, розмінювання на дрібниці. Основне завдання критика – «станути на становище виключно естетичне, приложити до літератури міру її власну перше всього» (ЛНВ, 1911, II, 351).

Павло Петренко виводить концепцію Євшана від одвічних прагнень людини до щастя, яка «поривається до ідеалу, і поривання ті, наближаючи її до недосяжної (в своєму повному обсязі) мрії, скрашують сіру дійсність. Ідеали свої втілює вона в мистецтві: понад «реальним», щоденним життям, людина «розпинає собі барвисту веселку над його болотом та дисгармонійними звуками будує собі святий, тихий гай, де була б вічна гармонія» [3, 170]. Але (додає від себе П. Петренко) не тихий гай життя міщуха (міщух ні до чого не поривається, отже не потребує й мистецтва), не «вічна гармонія» душі ситої тварини в людській подобі, а ідеал вільного життя прикутого до квадриґи дійсності волелюбного ґалерника, що живе мрією про волю [3, 170].

Водночас Павло Петренко для посилення своїх літературно-критичних рефлексій подає такі міркування Миколи Євшана: «Можна би сказати, – зауважує Євшан, що той порив (до прекрасного. – *С. Х.*) і родиться з болю життя… Кождий ідеал, вимріяний у казці чи обнятий нашою творчою фантазією, – се неначе заперечення існуючого життя, мова про те, чого немає. Так у творчості одиниці, так і у цілих народів. Поневолені племена, бічні раби мріють у своїй поезії про великих героїв, про неустрашимих борців, які побивають ворога і приносять радість та вічні тріумфи. І тут все мистецтво як порив, як протест хоч би у формі мрії, зв’язане тісно з життям та його потребами, вплітається в його колеса. Тут вона стає навіть дуже сильним, а навіть всесильним, бо загальним фактором, об’єднуючи всіх одною думкою» (ЛНВ, 1911, III, 549–550).

Як справедливо зауважує Наталя Шумило, очікуючи національних мистецьких здобутків на шляху іманентного розвитку української літератури (не без освоєння світової, звичайно), М. Євшан, як і Франко, заперечував

будь-яке наслідування чи західноєвропейських зразків, чи національних. І загалом модернізм кожної літератури розглядав як чинник, що сприяє творцеві у переході від наслідування до власне оригінальної творчості [5, 7]. Що ж стосується критеріїв оцінки художнього твору, то для М. Євшана він єдиний – талант, зрослий на аристократичній культурі. «Ні, не критика,– пише М. Євшан 1913 року, – а талант, геній показує дорогу. Талант розпочинає новий напрям літературного життя, звертає в інший бік головне русло літературної хвилі, кидає клич нового мистецтва, талант кладе свою печать на духовне життя поколінь, назначує лінію розвою на роки, десятиліття... Талант – це вісь, довкола якої обертається все» (ЛНВ, 1911, ІІІ, 551).

У зв'язку з талантом та свободою його реалізації критик ставить проблему естетичного ідеалу, художньої правди, краси, стильового напряму. Лише на рівні естетичному він розуміє боротьбу літературних поколінь, представників різних стильових течій – символістів, неоромантиків, реалістів, декадентів, бо це антагонізми тимчасові, і вони, як правило, щезають з появою генія або великого таланту, котрий об'єднує усіх своєю творчістю (Наталя Шумило). Якщо продовжувати пошуки однодумців М. Євшана в цьому питанні, то найближчим знов-таки постає І. Франко, який керувався рівнем організації душі творчої особистості як критерієм відбору при зарахуванні молодих українських прозаїків до «нового» психологічного напряму початку ХХ ст. На його думку, саме рівень обдарованості митця забезпечує успішність «перебування» письменника в тій чи іншій літературній школі. І. Франко не виключав естетики із сфери психології, про що промовисто свідчить його трактат «Із секретів поетичної творчости»; «Естетика є, властиво, наука про почування, спеціально про відчування артистичної краси, – значить, є частина психології», – увиразнює він думку в іншій своїй праці. А тут вже зовсім недалеко і до психоестетичного символізму О. Потебні» [5, 7].

Слід відзначити, що саме з Франкового потрактування психологізму як літературознавчої категорії багато в чому постали критичні оцінки національної літератури Євшана-естета і його антипода Єфремова – соціолога в літературі. М. Євшан не вивіряв сучасності історією, як С. Єфремов, але й не вимірював її західноєвропейськими зразками. Продовжуючи психологічний напрям в українській критиці та літературознавстві, М. Євшан проакцентував естетико-психологічне начало як градаційний принцип у мистецтві, і зокрема завдяки постановці питання про самогармонізацію таланту, поштовхом до якої стає натхнення. «Щоб дати твір артистичний в повному того слова значінню,– писав він,– треба мати творчу інтуїцію, вихідну точку брати не від методу, а від натхнення». Цю думку яскраво ілюструє аналіз творчості Шевченка, найталановитіші твори якого зродилися не з правил та естетичних доктрин, а з несвідомого потягу поета до прекрасного, з його наївного подивування світом [2, 173].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Статтю Павла Петренка «Естетичне «вірую» Миколи Євшана», як бачимо, треба сприймати передовсім як аналізу літературознавчої засади українського критика початку ХХ ст., як пристрасний захист цієї позиції і як обґрунтування

естетичних принципів молодого покоління у їх гострій полеміці із захисниками-прихильниками застарілих поглядів [4, 318]. Гадаємо, цей майже не знаний матеріал не тільки прислужиться до творчої біографії Миколи Євшана, а й матиме історико-теоретичне значення для з'ясування такої важливої проблеми в розвитку українського літературного процесу, як традиції і новаторство, спадкоємність поколінь, їх взаємини, як естетична сутність літературно-художнього твору.

Усе це зумовлює доцільність коментування статті Павла Петренка «Естетичне «віpую» Миколи Євшана», які разом з іншими сучасними дослідженнями про нього сприяють повноті його літературно-критичного портрета.

ЛІТЕРАТУРА

1. Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика. Київ : Основи, 1998. 657 с.

2. Ільницький М. Лицар критичних турнірів. *Січ*. 1995. № 7. С. 10–13.

3. Петренко П. «Естетичне «віpую» Миколи Євшана». *Галицько-Буковинський хронограф*. Чернівці, 1997. Вип.1. С.166–174.

4. Хороб С. Літературно-мистецькі знаки життя. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2009. 390 с.

5. Шумило Н. *Микола Євшан. Микола Євшан. Критика. Літературознавство. Естетика.* Київ: Основи, 1998. С. 3–11.

REFERENCES

1. Yevshan, M. (1998). Krytyka. Literaturoznavstvo. Estetyka [Criticism. Literary science. Aesthetics]. Osnovy, Kyiv. [in Ukrainian]

2. Ilnytskyi, M. (1995). «Lytsar krytychnykh turniriv» [«The knight of critical tournaments»]. *Sich*, No. 7, pp. 10–13. [in Ukrainian]

3. Petrenko, P. (1997). «Estetychne «viruiu» Mykoly Yevshana» [«Mykola Yevshan's aesthetic «believe»»]. *Halyts'ko-Bukovyns'kyikhronograf*, Iss. 1, Chernivtsi, pp. 166–174. [in Ukrainian]

4. Khorob, S. (2009). Literaturno-mystets'kiznakyzhyttia [Literary-artistic signs of life]. Nova Zoria, Ivano-Frankivs'k. [in Ukrainian]

5. Shumylo, N. (1998). «Mykola Yevshan», *Mykola Yevshan. Krytyka. Literaturoznavstvo. Estetyka* [«Mykola Yevshan», *Mykola Yevshan. Criticism. Literary science. Aesthetics*]. Osnovy, Kyiv, pp. 3–11. [in Ukrainian]

MYKOLA YEVSHAN'S LITERARY-CRITICAL CONCEPTIONS

(On the material of P. Petrenko's article «M. Yevshan's aesthetic «Believe»)

Stepan HOROB

Doctor of Philology, Professor,
Head of the Department of Ukrainian Literature,
Vasyl Stefanyk
Precarpathian National University (Ukraine, Ivano-Frankivsk).
E-mail: kaf.lit@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-7791-9643

Aim. *The article makes an attempt to systematize Mykola Yevshan's views on the nature and functions of literary criticism, its methodological foundations and aesthe-*

tical task that result from Pavlo Petrenko's research «M. Yevshan'saesthetic «Believe»», published in the third, last issue of the collection of «MUR» (Mystetskyi Ukrainskyi Rukh [Artistic Ukrainian Movement]) of 1947 (Augsburg, Germany). Through the prism of the emigrant literary scholar there are demonstrated Mykola Yevshan's new approaches to the analysis of fictional phenomena, there is revealed the effectiveness of his literary-critical activities for the purpose of discovering the dominant concepts of his creative work. ***Research methods****. For studying the declared problem the article employs hermeneutic and interpretative methods that enabled to perform an analysis of Mykola Yevshan's opinions and approaches in his evaluation of literary phenomena, to systematize them, as well as to comprehend his aesthetic conceptions in the literary-critical heritage, made by researchers from the Ukrainian diaspora at their time, particularly in the reception of recondite literary scholar Pavlo Petrenko.* ***Results****. The article proves that Mykola Yevshan's literary-critical creative work organically absorbed in itself both new theoretical orders of the verbal art and bright phenomena of a historical-literary character, prevalently those marked by the ideas of Western European modernism. On the rich literary-fictional material both from Ukrainian and foreign literature it argues for a range of statements of literary-critical and methodological direction in Mykola Yevshan's creative work.* ***Scientific novelty****. Mykola Yevshan's views as a critic are systematized not only on the development of one or a number of Ukrainian writers, but also on the literary process of the first decades of the 20th century; his principal methods for examining phenomena of fiction are defined; the functional aspect of his critical reflections is outlined; for the first time the unknown so far article by Pavlo Petrenko, a literary scientist from the Ukrainian emigration, is analysed in the light of Mykola Yevshan's literary-critical activities.* ***Practical significance****. The article may be used for further studies into Mykola Yevshan's literary-critical creative work, the Ukrainian literary-fictional process of the first decades of the 20th century, the literary science of the Ukrainian diaspora. The scientific results of the research can become the ground for writing Master's and dissertational projects, as well as monographs on the development of Ukrainian criticism and its representatives in Ukraine and in the diaspora.*

Keywords: *methodological foundations, Mykola Yevshan, literary criticism, aesthetic conceptions, Ukrainian literary science of emigration, Pavlo Petrenko.*

Статтю подано до редколегії 18.10.2018.
Статтю рекомендувала до друку доктор філологічних наук, професор Богдана Криса.